

Lesson 59

Lapal me' nabihin binalik

Mal'aki

Assalamu alaikum me' bagayku mapakalehin. Tiya' ku katakdilan we' Tuhanin magaka-aka si ka'am. Iye Tuhan po'on kasanyanganin. Kabaya'annen, we' kēmon me' a'ahin tasabutde duk maglilla' nuhut lān bakas minemesnen, supaya a'ahin makajari kinimatan bentel we' ne duk supaya siye sinakup dem kasanyanganne te'edin salama-lama. Sinna kami we' makajari kami magpakale balik si ka'am ellew inin programabi inēnan “*Lānin duk a'ahin manjari bentel si matahan Tuhan*”.

Tiggel ne kite bi magistadi da bahagi' tagna' dem Kitab Masutsihin. Da bahagi' inin inēnan **Pagjanji'an Tagna'in** (First Covenant). Bang petekka inēnan isab *Pagjanji'an Andangin* (Old Testament). Diyalem da bahagi' inin niya' Kitab Tawrat, Kitab Jabur duk me' Sulat Kanabihan sinduwehin. Bakas takaleta ne we' diyalem de ngibu duk lime hatu tahun niya' labi tellumpū' nabi inurungan kata'u we' Tuhanin nulat da bahagi' Pagjanji'an Tagna' inin.

Ellew inin tambuste ne pagistadite dem da bahagi' tagna' dem Kitab Masutsihin. Saguwa' hāp bang missā dahu' kite bi sabab me' bakas ta'ayate ne kemuwe tagna'in taman kuwe'itu amban dem Kitab inin, mangkin isab payamante jūd si tuggu' si Pagjanji'an Tagna'in. **Bang papandakte kēmon lapal me' nabihin, niya' tellu importante te'ed:**

- **Ka'issa':** Tuhanin **sutsi** duk subey hukumne kēmon duse.
- **Kaduwe:** Kēmon manusiya'in ga' pe inanakan, andang ne **dusehan** bu subey hinukum we' Tuhanin.
- **Katellu:** Gara' Tuhanin mapitu si dunya dembuwa' **Mangalekkat** masutsihin bu tanggunganne pangalegga duse manusiya'in.

Inin me' tellu mabennal minahalayak we' kēmon nabi Tuhanin. Balikte ne me' tellu inin.

- **Ka'issa': Sutsi Tuhanin** duk ga'i pangga'-ga'ne dusehin.
- **Kaduwe:** **A'ahin ga'i sutsi**, penno' we' duse bu ga'i iye makajari nimbul dine amban pangalegga dusenen.
- **Katellunen:** **Niya' gara' Tuhanin** ngalimpiyuhan madusehanin duk nimbul siye amban hukumanden.

Ta'eddo'nu ke me' tellu mabennal inin? Ta'eddo' ke kew isab we'

mabennal inin? Tahātinu ke bang sa'ingge sutsi Tuhanin? Kata'uhannu ke bang sa'ingge hadje dusenun si matahan Mangahukum ka'uhin? Kata'uhannu ke we' niya' gara' Tuhanin ngalimpiyuhan ka'u amban me' dusenun?

To'o te'ed, **sutsi Tuhanin duk ga'i te'ed sutsi manusiya'in**. Si me' bakas inistadite dem Kitabin takitete du duwe mabennal inin. Pegge' sutsi Tuhanin, iye jānnen hangkan pinapanjari we' Tuhanin ebbut narka' ga'i tapalemin para si Nakura' Seyitanin duk kēmon manuhut iyehin. Pegge' sutsi Tuhanin, iye jānnen hangkan pinatahala' we' Tuhanin Apu' Adam duk Sitti Hawa amban likus jambangan Eden ellew pamangande buwa' kayu mangga'i dina'ak kinakan si siyehin. Pegge' sutsi Tuhanin, iye jānnen hangkan dina'ak we' Tuhanin manusiya'in magkurban hayep supaya kadebbunan duseden. Pegge' sutsi Tuhanin, iye isab jānnen hangkan ga'i sangkane me' sinōngan we' si Kabilin. Pegge' sutsi Tuhanin, hangkan paka'atanne madusehanin masa Nabi Nu dem dunuk duk hangkan inulanan we' ne duk ebbut me' a'a Sodom duk Gomorrhahin masa Nabi Ibrahim. Pegge' sutsi Tuhanin, iye jānnen hangkan memesne ne ellew pangahukum manusiya'in, bu bentel hukumannen.

Pakale ka'am si me' sinulat we' me' nabihin sabab sutsi Tuhanin duk ga'i sutsi manusiya'in. Pa'inde: “*O TUHAN, ka'u Maniya'in mangga' niya' tagna'annen duk ga' niya' tamanannen!...Sutsi manamal matanun, ga'i kew ngatu mayam ine-ine la'at; ga'i kew ngatu neiyama' ine-ine sala!*” (Habakuk 1:12,13) “*Kēmon kite bi kuwe' a'a haram, duk kēmon hinangante mabentelin kuwe' tarapu lege!*” (Shi'ya 64,6) Bang Tuhanin sutsi manamal duk manusiya'in haram manamal, sine makajari tinimbulin? Sa'ingge kite bi tatimbul amban ebbut narka' salama-lamahin? Sa'ingge makajari we' me' manusiya'in patenna' si harapan Tuhan salama-lamahin, bu porol iye sutsi?

Sambungnen si panilew inin, takasuwa' si **katellunen** dem lapal kanabihanin bang pinapandak. Pag ubus magmahalayang me' nabihin we' **sutsi** Tuhanin duk we' me' manusiya'in **ga'i te'ed sutsi**, pala'us siye magmahalayang we' **niya' gara'** Tuhanin bang sa'ingge limpiyuhanne manusiya'in amban duseden.

Lapal importante manamalin diyalem da bahagi' Pagjanji'an Tagna'in (*Pagjanji'an Andangin*) we' nanggup Tuhanin mapitu si dunya **dembuwa' Mangalekkat mabentelin bu matey iye ganti' manusiya' mangga'i mabentelin**, supaya tatimbul kēmon makahagad si iyehin. Inin gara' Tuhanin nimbul madusehanin. Luwal palabey amban laha' Mangalekkat mabu'usin maki kajari Tuhanin ngampun duse duk maghāp madusehanin balik duk dinen, duk masi pe iye sutsi.

Supaya manjari gara' Tuhanin we' papitune Manimbulin si dunya, pene'ne **Nabi Ibrahim**. Hinangne iye bangsa ba'ahu, duk amban bangsa

inin paguwa' me' nabi Tuhanin duk AlMasihin. Missā Tuhanin pu Nabi Ibrahim, pa'inne: *“Ka'urung ledjiki' kew si pagkasinu manusiya'in... Duk sababnu, iledjiki'an du isab kēmon bangsa dem dunyahin.”* Ubus, si kabahi'nen ne niya' anak Nabi Ibrahim si **Ishak**, duk Nabi Ishak niya' anakne si **Yakub**, duk Nabi Yakub niya' **sempukduwe anakne** lella manjari me' bangsa **Isra'el**. Na, ta'ayate we' pag tapene' Nabi Ibrahim we' Tuhanin, pesōng Tuhanin ne gara'nen we' papitune Manimbulin si dunya, pegge' kabaya'annen we' amban tubu'an Nabi Ibrahim, amban diyalem bangsa Isra'el, subey inanakan AlMasihin.

Ubus iyan, kitete we' me' tubu'an Isra'elin palinda amban lahat Kana'an pī hap lahat Misir duk patenna' la'i, bu manjari banyaga' bangsa Misir siye la'i. Saguwa' ga' takeyapat we' Tuhanin me' tubu'an Nabi Ibrahimin, me' a'a Isra'elin. Tapene' we' Tuhanin **Nabi Musa** supaya paluwasne me' a'a Isra'elin amban lahat Misir duk bo'one siye hap lahat bakas pananggung Tuhan si kapapu'anden Nabi Ibrahim masaley pe. Inurungan isab kite bi we' Tuhanin Kitab **Tawrat** palabey amban Nabi Musa. Bu Kitab Tawratin iye po'on kēmon pinakita'u we' Tuhanin kemuwe miya'an.

Puwas masa Nabi Musa, takitete we' ekka nabi dina'ak pī si me' a'a Isra'el we' Tuhanin. Saguwa' me' a'a ma'ekkahin ga' ngasip si lalap me' nabihin. Suga' bisan me' a'a Isra'elin daran ga'i ngatu nuhut Tuhanin masi du Tuhanin kapangandelan duk tumananne du sanggupnen we' papitune AlMasihin si dunya! Na, kitete du we' tapene' Tuhanin Nabi **Da'ud** manjari sultan bangsa Isra'el duk pene'ne iye nulat kalangan ekka hāp duk lalem dem Kitab **Jabur**. Ekka du sinulat we' Nabi Da'ud sabab AlMasihin duk we' bininasa iye we' me' a'ahin duk bisan ilogsok tangannen duk bettisnen. Saguwa' pina'al isab we' Nabi Da'ud we' pag ubus matey AlMasihin hinang kurban pagpuwas duse, tada'ag du we' AlMasi kamateyin duk paguwa' iye balik amban kubulne ellum!

Si pagistadite dem Kitabin ta'ayate isab we' duma'in hadja Nabi Musa duk Nabi Da'ud manulat sabab AlMasihin. **Kēmon me' nabi Tuhanin magmahalayak sabab papitu AlMasihin**. Upama, pina'al we' Nabi **Shi'ya** we' panganak AlMasihin seddili amban kēmon manusiya'in. Pa'inne: *“Niya' iyan budjang betteng duk nganak iye lella duk inēnan du iye Immanu'el – ma'ana Immanu'elin, “Tuhanin palamud si kite bi.”* (Shi'ya 7:14; Mateo 1:23) Sinulat inin we' Nabi Shi'ya pitu' hatu tahu dehelli amban inanakan AlMasihin.

Niya' pe dembuwa' nabi ellum du isab masa Nabi Shi'yahin. Ēnnen Nabi **Mika**. Pinakita'u pu Nabi Mika we' Tuhanin ēn puweblo panganakan AlMasihin si pesōngan. Pakale ka'am pahāp-hāp si me' sinulat Nabi Mikahin. Dem jūd Mika, kapitulu lime, batsate: *“Ka'u, lahat **Betlehem** - Eprata, bisan kew diki' si me' ka'usbahan bangsa Yahud, paguwa'*

du iyan amban ka'u dembuwa' nakura' magbaya' si Isra'el. Po'onnen masa awwalley te'ed!" (Mika 5:2) Inaka we' Nabi Mika we' lahat panganakan AlMasihin puweblo Betlehem, iye du puweblo Sultan Da'udin! Si katellu lessonne ley takaleta du iyan bang sa'ingge tumanan Tuhanin pina'al inin. Pegge' si puweblo Betlehem du inanakan AlMasihin sa bakas pina'al we' Nabi Mikahin hatusan tahun ne palabey.

Bugtu' minemes pahāp-hāp we' Tuhanin katekka Manimbul dunyahin! Diyalem Kitab **duma'in min da hatas tabangkil we' me' nabihin sabab papitu AlMasihin**. Kaw tilewbi: Ine jānnen hangkan inurungan pikilan me' nabihin we' Tuhanin sabab AlMasihin **dehellu** amban pitu iye si dunya? Niya' dembuwa' jān importante te'ed. Inurungan pikilan me' nabihin we' Tuhanin nulat pina'ekka sabab AlMasihin dehellu amban papitunen, supaya kata'uhante bi duk ne kite bi **ga'i magduwe-duwe** we' iye – duk iye hadja – Manimbul pinapitu we' Tuhanin, bang tekka iye numanan kēmon sinulat we' me' nabi sabab iyehin. Ga'i mabaya' Tuhanin we' niya' ngakkalan ka'am! Mabaya' Tuhanin we' kata'uhanbi bang sine AlMasihin, Manimbul madusehanin, supaya ka'am makajari kahagad si iye, nuhut iye duk tatimbul ka'am amban dusebin. Iye dembuwa' jān hangkan pangurungne si kite bi Kitab mahāp duk kapangandelan inin inēnan Pagjanji'an Tagna'in – supaya **tapa'ilte mabennalin** amban **mangga'i mabennalin**.

Na, kuwe'itu batsate ne amban jūd Mal'aki, iye jūd si katambusan Pagjanji'an Tagna'in. Importante me' bissā Nabi Mal'aki inin si kite bi, pegge' iye katambusan bissā amban Tuhanin para si manusiya'in mangkin pitu AlMasihin si dunya. Me' ampat hatas tahun sa' maki inanakan Mangalekkatin.

Pakale ka'am si me' sinulat we' Nabi Mal'aki si kapitulu katambusan Pagjanji'an Tagna'in. Pa'inne:

“Payamanunbi, da'akku pī pamasanankun duk memesne lānkun. Ubus bu bessuwang du tekka Panuhutan pinihabin si langgalne; tekka du pamasanan mam'o'o pagjanji'an inase-asebin, 'pa'in TUHAN Mabalakatanin... 'Aku du TUHANIN duk ga'i ku pinda....Saguwa' si ka'am me' manuhut akuhin, ellew iyan ellew panimbul ka'amin. Kuwe' paguwa' mata ellewin, sa miya'an hukuman mabentelin palatag si lahatbi. Duk kēmon manjari hāp balik!’” (Mal'aki 3:1,6;4:2)

Sa inin pina'al we' Nabi Mal'aki we' maggara' Tuhanin nganda'ak pitu dembuwa' nabi dehellu amban AlMasihin supaya memesne lānnen. Kata'uhanbi ke bang sine nabi iyan? Si lesson balik takaleta du we' a'a magmemes lān dehellu amban AlMasihin iye Nabi Yahiya.

Saguwa' niya' isab sinulat we' Nabi Mal'aki, pa'inne: *“Pa'in TUHAN Mabalakatanin: 'Tekka du pamasanan mam'o'o pagjanji'an inase-asebin,*

...*Aku du TUHANIN duk ga'i ku pinda!*'” (Mal'aki 3:1) Me' duwe hatuŕ tahun dehellu amban pamissā Nabi Mal'aki inin, pina'al we' Nabi Irmiya, pa'inne:

“Pa'in TUHANIN, ‘Tekka du iyan waktuhin bang hinangku pagjanji'an ba'ahuhin duk me' a'a Isra'elin duk me' a'a Yahudin. Duma'in iyan kuwe' pagjanji'an tagna' bakas hininangku duk me' kapapu'anden pag tundanku tanganden bino'o paluwas amban lahat Misir. Bisan ku kuwe' ellade si siye ga' du tuhutde pagjanji'an miya'an. Pagjanji'an ba'ahu hininangku iyan duk me' a'a Isra'elin, inin: Isiku sara'kun dem pikilande duk sulatku dem ateyde.....Ampunku iyan me' duseden duk ga'i ne pikilku sala'den!’” (Irmiya 31:31-34)

Si me' bissā inin, inakahan ne andang we' Tuhanin we' bang tekka AlMasihin bo'one Pagjanji'an Ba'ahuhin. Pagjanji'an Ba'ahuhin duma'in kuwe' Pagjanji'an Tagna'in. Si Pagjanji'an Tagna'in a'ahin subey nuhut kēmon panganda'akan Tuhanin dembuwa'-dembuwa' supaya iye tineyima' we' Tuhanin. Saguwa' ga' niya' a'a meketuhutne. Manjari ngahinang Tuhanin Pagjanji'an Ba'ahu. Bu Pagjanji'an inin seddili. Duk Pagjanji'an inin tumananne kēmon pananggung duk dina'ak dem Pagjanji'an Tagna'in. Pegge' kapangandelan Tuhanin duk ma'ase', hangkan da'akne iyan pitu AlMasihin, iye Pamasanan mam'o'o Pagjanji'an Ba'ahuhin.

Diyalem ibuhan tahun dina'ak we' Tuhanin we' hayep subey pagkurbanin supaya ampunne me' duse manusiya'in. Me' kurban hayepin importante si **Pagjanji'an Tagna'in**. Bu pagjanji'an inin pangurung si manusiya'in palabey amban me' nabi Tuhanin. Saguwa', AlMasihin iye mam'o'o **Pagjanji'an Ba'ahu** si dunyahin, iye manumanan umbaga'an kurban hayepin. Hangkan ga'i ne nesessita Pagjanji'an Tagna'in.

Duma'in AlMasihin pitu supaya **ga'i ne binali** me' lapal nabihin saguwa' supaya **tatumananne**. Hangkan AlMasihin pinagsali' duk **mata ellewin** we' Nabi Mal'aki. Sa'ingge iye kuwe' mata ellewin? Me' nabihin kuwe' bulanin atawa lansuk ngurung danta' ku'ahat dem dunya malindemin. Saguwa' AlMasihin kuwe' mata ellew mapaguwa'in, pegge' pitu iye supaya patahala'ne lindem duseten bi duk supaya kite bi tapapine si **lān mabentelin salama-lama!** Ga'i ne gunate bulanin atawa lansukin bang paguwa' ne mata ellewin! AlMasihin hep **Mata Ellew Mam'o'o Mabentelin!** Si lesson balik, pakale kite bi iyan we' Jakariya, sama Nabi Yahiyahin, missā du isab sabab AlMasihin arak sa miya'an, pa'inne: *“Pegge' Tuhanin ma'ase' te'ed duk hāp, papitune si kite bi danta' amban surga'in. Sinag danta' inin si kēmon mapatenna' dem lindemin, si me' a'a matalew mamateyin, duk pandu'anne kite bi pī si lān tudju kasanyanganin.”* (Lukas 1:78,79) Amin!

Manjari, kuwe'itu ta'abutte bi ne katambusan pagistaditen diyalem me' jūd Pagjanji'an Tagna'in. Bang amban kahandak Tuhanin si lesson balik nagna' ne kite bi magistadi si bahagi' mapaturulin, hātinen bahagi' sabab Pagjanji'an Ba'ahuhin – me' jūd dem Kitab Injil. Dem Kitab Injil hep kitete bang sa'ingge tinumanan we' AlMasihin me' lapal me' nabihin..... Karayaw iledjiki'an ka'am sasangbi pakale si bissā inin:

***“Pesōng kabugtu'an kami we' to'o me' pina'in kanabi-nabihan
awwalley sabab AlMasihin. Subey te'ed asipbi pina'innen pegge'
kuwe' iyan payita'an ninag dem kalindeman sampay tekka ellew
papitu AlMasi mabalikin. AlMasi kuwe' dalil māga ngadanta'an dem
ateybin!”*** (2 Petros 1:19)

Wassalam

Lān mabentelin
sa sinulat dem
Kitab Injilin
sabab Isa AlMasi

*Tilew si Isa me' tindegnen, pa'inne,
“Ine pa'in me' a'ahin, sine ko' ku?”*

*Nambung siye, pa'inde,
“Niya' me' a'a magpa'in....
we' ka'u ko' dambuwa' me' nabi....”*

*“Saguwa' bang ka'am,
ine pa'inbi? Sine te' ku?”*

Kitab Injil jūd Lukas 9:18-20

“Ine pa'inbi sabab AlMasihin?”

Kitab Injil jūd Mateo 22:42

